

BİR REDDEDİŞİN HİKÂYESİ:

Almanya'da Göç Edebiyatı

İhan KARACA

Ne yazık ki ekonomik alanda en altta olsalar da en ağır yükü üstlenen göçmenlerin, bunun dışında kalan hiç bir alanda katkılarından bahsedilmez. Sözümona Alman sanatının ya da edebiyatının konuşulduğu bir ortamda hiç bir Alman kendi sanatının, edebiyatının şekillenmesine bir Türkün katkı sağladığından bahsetmez.

Başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine konuk işçi olarak gelen insanlarımızın 40 yıllık kısa bir zaman dilimi içinde yaşamın her alanında, dolayısıyla edebiyat ve sanat alanında da olağan üstü bir başarı sağladıklarından yola çıkarak şu sonuca varan sayfalar dolu bir makale yazabiliriz: Almanya'da işçi göçüyle birlikte son 40 yılda yeni ve çok dilli ve çok kültürlü bir edebiyat boy göstermektedir. Dil, kültür, sanat ve edebiyatın sağladığı iletişimle duyarlılık yelpazesi genişlemiştir, insanlar birbirlerine daha olumlu yaklaşmaktadır. Geline ülkenin siyasî ve kültür kurumları, göçmenlerin edebiyat ve sanatlarının kendine özgü düşünce biçimiyle ve estetiğiyle Alman edebiyatında saygın bir yer edinmiş olduklarını kavramış durumdadır.

Yadsınamayacak kadar geniş çevrelerce savunulan bu tarz değerlendirmelere Almanya gerçeği gözönüne alınarak bakıldığında bir kendini kanıtlama havası sezilmektedir ve dolayısıyla bu söz sahibi olmak için çırpınılan bir yerde ancak ve ancak bir dışlanmışın bakış açısı veya başvurduğu bir strateji

olabilir. Bunun bir göstergesi de çoğu zaman bu bakış sahiplerinin bile kendi söylediklerine inanmakta güçlük çekiyor olmalarıdır. Aralarından örnek gösterilecek biri arandığında Vural Öger gibi başarılı iş adamları ya da Cem Özdemir gibi siyasetçilerden başka birini bulmakta güçlük çekerler. Dolayısıyla edebiyatı edebiyat dışı simalarla kurtarmaya çalışmaktan başka çare bulamazlar.

Gerçekten de Almanya kendisinden saymadıklarını bir strateji gerektirecek kadar köşeye sıkıştırmakta örnek gösterilecek ülkeler arasındadır. 40 yıllık göç tarihine rağmen Alman toplumunun göçmenlere karşı ayrımcı bir tutum sergiledikleri, bunları edebiyete kadar yabancı konumunda görmekten kolay kolay vazgeçmeye niyetli görünmedikleri ortadadır.

Biz bu makalede, -her ne kadar gerekli olsa da, bir strateji önerisi sunmaktan çok- Türk kökenli edebiyatçıların da Almanların bu ayrımcı tutumundan nasıl nasip aldıklarına ışık tutmaya çalışacağız. Bunu yaparken Almanya'da sayıları oldukça

Göç edebiyatı neredeyse araştırılmamış bir alan ve yeri tayin edilmemiş bir edebiyat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu edebiyatın ilk türü olarak gurbetçilerin ayrı düştükleri vatanlarına gönderdikleri özlem ve şikâyet dolu mektuplar gösterilmektedir.

fazla Türkiye kökenli edebiyatçıdan, gözünü Türkiye'ye çeviren ve orasını kendi yapıtları için bir pazar sayanları konu dışında tutacağız ve tercihlerini Almanya ve Almancadan yana yapan edebiyatçıların karşılaştıkları temel bir soruna değineceğiz. Bu sorun göçmen edebiyatçıların yapıtlarının gelinen ülke tarafından kabaca göç edebiyatı adı altında değerlendirilmesi ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan saplantılı bir reddedişle ilgilidir.

Elverişli bir adlandırma bulma iddiasında olmadığımız bu incelemede göç edebiyatı ismini benimsemediğimiz hâlde kullanmak zorunda kalacağız. Çünkü bu edebiyat; Alman edebiyatı, dünya edebiyatı veya salt edebiyat kapsamında ele alan çalışmalar son dönemlerde başlatılmış olmakla birlikte yok denecek kadar azdır.¹ Şimdiye kadar Alman edebiyat tarihine adını yazdıran tek göçmen yazarın Feridun Zaimoğlu olması bunun bir göstergesidir. Bu gelişme de Almanya dışında, ABD'de yayımlanan New History of German Literature'de yazarın adının geçmesiyle gerçekleşmiştir.

Konuk İşçi Edebiyatından Göç Edebiyatına

Göç edebiyatı neredeyse araştırılmamış bir alan ve yeri tayin edilmemiş bir edebiyat² olarak karşımıza çıkmaktadır.³ Bu edebiyatın ilk türü olarak gurbetçilerin ayrı düştükleri vatanlarına gönderdikleri özlem ve şikâyet dolu mektuplar gösterilmektedir. Belki de iş tutmaktan başka bir şey bilmeyen elleri, gurbet hayatının zorlukları kalem tutmaya itmiştir. Bu durum Türklerle birlikte aynı kaderi paylaşan diğer ülkelerden gelen göçmenler

için de geçerlidir. Örneğin bazı İtalyan göçmenler yabancı bir ülkede yaşadıkları kötü tecrübelerini içeren yazılarını kendi aralarında dağıtarak acılarını paylaşmaya çalışmışlardır.⁴

60'lı yıllarda mektuplarla başlayan yazın serüveni geçen zaman içinde bir kısım Türk ve yabancı öncü edebiyatçıların yapıtlarıyla profesyonel konuk işçi edebiyatına dönüşmeyi başarmıştır. Bu yazarlardan biri olan Aras Ören "Was will Niyazi in der Naunynstr"(1973) başlıklı Berlin şiiiriyle başarılı olmuş, 1980 askeri darbesinin ardından sayıları oldukça fazla Türk yazarın Almanya'ya gelmesiyle de geniş bir Türk edebiyatı çevresi oluşmuştur.⁵

Artık konuk olmayan bu insanların yapıtları için konuk işçi edebiyatı yerine göç edebiyatı, göçmen edebiyatı, yabancılar edebiyatı, azınlık edebiyatı⁶ gibi adlar verilmektedir.

Aslında 1985 yılında Bad Homburg'da yerli yazarlar, edebiyat araştırmacıları ve eleştirmenlerin katılımıyla gerçekleşen sempozyumda göçmenlerin yapıtları için yalnızca Alman edebiyatı olmayan edebiyat⁷ tanımlaması önerilmişti. Bu öneri, ilk bakışta göçmenlerin yapıtlarını Alman edebiyatı kapsamında ele alıyor, gönüllere su serpiyordu. Oysa bu tanımlamanın amaçladığı yegâne şey göçmen edebiyatının Alman edebiyatının bir parçası olmasından ziyade "Alman edebiyatı içinde kaybolmadan Alman edebiyatına katkı sağlaması, yeni bir perspektif sunması ve onu zenginleştirmesiydi"⁸ Adelson gibi ender eleştirmenler bu öneride sadece Alman edebiyat çevrelerinin benmerkezciliğini görmekteydi: Bir yanda hiç bir şekilde sorgulanamaz olan Alman edebiyatı diğer yanda da ona taze kan getirmekten başka bir işlevi ya da değeri olmayan yabancı edebiyat.⁹

Göç edebiyatı ve benzer isimler ya göçle alakalı konular işlendiği için ya da edebiyatçıların kimi bizzat, kimi de salt anne ve babalarının Almanya dışından geldiği için uygun görülmüş ve benimsenmiştir. Bu benimsemede göçmen yazarların da katkıları olmuştur elbette. Çünkü göç edebiyatı canı yanmışların, gadre uğramışların edebiyatı olarak ortaya çıkar ilkin.¹⁰ Farklı yaşam tarzlarının karşılaşması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlığa bağlı olarak yaşanan garipliği, yalnızlığı edebiyatla aşma girişimi benimsenmiş ve 1980 yılında Franco Biondi, Süleyman Tevfik gibi yabancı edebiyatçılar, Südwind

Gastarbeiterdeutsch PoLiKunst adında çok uluslu bir edebiyat derneği kurarak Almanya genelinde okumalar yapmaya, sergiler açmaya ve kitap yayınlamaya başlamışlardır. Bu dernek konuk işçi edebiyatının profesyonelleşmesine olduğu gibi yukardaki tanımlamaların benimsenmesine önyak olmuştur.¹¹ Çünkü taşıdığı isim zaten 'Gastarbeiterdeutsch' konuk işçinin Almancasıdır. 1983 yılında ise nihayet bunun farkına varıldığında Gastarbeiterdeutsch'tan vazgeçilmiş ve dernek Südwind-Literatur olarak isim değiştirmiştir.¹²

Bu gelişmeyle birlikte göçmen yazarlar; konuk işçi edebiyatı, göçmen edebiyatı gibi tanımlamaların ve göçle ilgili konuların sürekli işlenmesinin kendilerini sınırladığını anlamış, Artık Almanların Almanya'daki durumla ilgili eserlerden ziyade barış, sevgi, aşk gibi konuları işleyen yapıtları okumaları gerektiği bilinci oluşmuştur. Zaten göç dışı konuların işlenmesi eğilimi göç edebiyatının kendi iç gelişim çizgisinde de açıkça görülmektedir. Ayrıca göçmen yazarların Almancayı giderek daha çok yazın dili olarak benimsedikleri ve bu dili ana dilleri kadar güzel kullanabildikleri ortadadır. Ana dil seçeneği bulunmayan birçok yazarın yanında her iki dile hâkim olduğu halde Almancayı tercih eden yazarlar bulunmaktadır. Bu dil tercihi okur arayışıyla çok yakından ilgilidir: Göçmen edebiyatçılarının ağırlıklı olarak Almanca yazmalarının başlıca nedenlerinden biri Alman okur kitlelerini hedeflemeleridir.

Hal böyleyken bir göçmen edebiyatından bahsetmek hatalı, dışlayıcı, ayrımcı ve küçük düşürücüdür. Çünkü bu yaklaşım yazarı ön plana çıkarmaktadır ve aslolan eseri ve eserin edebî değerini geri plana itmektedir. Çalışmaların değerlendirilmesinde biçimden çok içeriği ön plana çıkarmaktadır. Oysa sanatsal alanda dolayısıyla da yazınsal alanda yetkinlik içerikten çok biçimdedir.

Sonuç olarak göç edebiyatı gibi tanımlamalar metinleri, edebiyat dışı kriterlerle edebiyat saymaktadır. Bu durumda birçok yazar, göçmen kimliğiyle edebiyatçı sıfatını kazanmış bulunmaktadır ve kolay yoldan edebiyatçı ünvanını almaktadır.

Çoğu Türkiye kökenli yazara göre göç edebiyatı diye tanımlanan şey - velev ki göç konularını işlemiş olsun- sadece edebiyattır ve bu yapıtlar Alman veya dünya edebiyatının birer örneğidir. Bu görüşün temsilcilerinden olan Zehra Çirak Alman-

ya'daki Türk yazarların ürettiği edebiyata yöneltilecek yanlış ve önyargılı bakışları kırmak ve değiştirmek için mücadele ettiğini ve panellere sırf bu yüzden katıldığını söylemektedir.¹³

Göçmen edebiyatçıların yapıtlarının Alman edebiyatının bir parçası olma beklentisi aslında kendi varlıkların riske sokan bir tehlikeyi barındırmaktadır. Eserlerin bizzat Alman okuru ve eleştirmeni tarafından Alman edebiyatı olarak görüldüğü varsayımından yola çıkacak olursak, bu edebiyatı edebiyat yapan şeyin altını oymuş olacağız. Bu durumda birçok göçmen yazar edebiyat içi kriterlerle ölçüldüğünden sahneden kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Çünkü gerçekten de birçok göçmen yazar edebiyatçılığını, Alman toplumunun göçmenleri ve onların çocuklarını hâlâ başka bir yere ait bir unsur olarak kabul etmesine, bunların sanatsal çalışmalarını da bu doğrultuda kendi kültürlerinin bir yapı taşı olarak görmesine borçludur.

Göçmen edebiyatının Alman edebiyatındaki yeri

Almanya'nın savaş sonrası ekonomik kalkınmasının yazılıp çizildiği her ortamda Almanların 'Türkler Almanya'nın kalkınmasına katkı sağladılar' ifadesine zaman zaman rastlanır. Bunu söyleyenlerin ne derece samimi oldukları tartışmasına girmeden ortada inkâr edilemez bir katkı gerçeğinin varlığından söz edebiliriz. Ne yazık ki ekonomik alanda

Göçmen edebiyatından bahsetmek hatalı, dışlayıcı, ayrımcı ve küçük düşürücüdür. Çünkü bu yaklaşım yazarı ön plana çıkarmaktadır ve aslolan eseri ve eserin edebî değerini geri plana itmektedir. Çalışmaların değerlendirilmesinde biçimden çok içeriği ön plana çıkarmaktadır.

en altta olsalar da en ağır yükü üstlenen göçmenlerin, bunun dışında kalan hiç bir alanda katkılarından bahsedilmez. Sözümona Alman sanatının ya da edebiyatının konuşulduğu bir ortamda hiç bir Alman kendi sanatının, edebiyatının şekillenmesine bir Türkün katkı sağladığından bahsetmez. Alman edebiyatı tarihi kitaplarında da zaten Emine Sevgi Özdamar, Feridun Zaimoğlu, Zafer Şenocak gibi isimler geçmez. İşçi açığını kapatmak için gelen bir neslin çocukları, edebiyat açığı bulunmayan bir ülkede edebiyatla uğraşıyor olsalar bile bu durum gene işçilikle veya göçle ilgili bir durum olabilir ancak. Dolayısıyla göçmenlerin edebiyatı, teknik açıdan veya içerik bakımından edebî olmanın ötesinde bir alana ilgilidir.

Hal böyleyken göçmen edebiyatının Alman edebiyatındaki yerine bakmak için Alman dili ve edebiyatı alanına bakmak, yüzüğü kaybedilen yerde aramak yerine aydınlık yerde aramaya benzeyecektir. Eğer yüzüğü kaybedilen yerde aramak niyetini taşıyorsak bu yeri yukarıda da dediğimiz gibi edebî olanın ötesinde bir alanda aramalıyız: sosyoloji.

Alman toplumunun göçmenleri 'göç araştırmaları' adı altında geliştirilen disiplinde, bilimin objeleri haline getirdiği yadsınamaz bir gerçek olarak bütün çıplaklığıyla ortadadır. Bu uygulamadan en çok nasibini alanların sayıca ve farklılıklarıyla en çok göze batan Türkler olduğu da kesindir. 'Biz işçi çağırmıştık insanlar geldi' tespitiyle birlikte başlayan göç araştırmaları, öncelikle bu insanlara bir isim bulmalı, onları bir çekmeceye yerleştirmeliydi: Göç-

men, Türk, yabancı vs. Bu isimler göç ettikleri yere uyum sağlamak istemeyen, yaşam tarzları, örf ve adetleri Almanya şartlarına uymayan, eğitim görmemiş, geri kalmış insanlar anlamına geliyordu.

Artık çoluk çocuklarını da yanlarına alan 'geri kalmışları' geldikleri yere geri gönderemeyeceğini anlayan Alman toplumu, onları önce *Auslaenderpaedagogik* sonradan *Interkulturelle Paedagogik* adı altında toplumdan soyutlanmış ortamlarda uygulanan, çeşitli sosyal içerikli projelerde ele almaya başladı. Bu projeler özellikle ikinci ve üçüncü kuşaklara göre tasarlanmıştı ve yabancıların kendilerinden kaynaklanan eksikliklerinin giderilmesi için sözde açık ara önde giden Almanlarla ara kapatma operasyonundan başka bir şey değildi. Alman siyaseti bu projelerle, sistemden ya da Alman toplumundan kaynaklanan bir sorunu, izolasyon yoluyla kişilerin kendiliğinden kaynaklanan başarısızlıklar olarak çarpıtmış ve kendi halkına bu şekilde sunmuştu. Toplumsal bir problem olan uyum meselesi, bu sayede kişisel bir problem olmuş, pedagojinin kucağına atılarak depolitize edilmişti. Uyum artık her Türkün bireysel sorunuymuş ve hiç bir Almanın sorunu değildi.

Göç edebiyatına bu çerçevenin dışında başka bir çerçeveden bakmak mümkün değildir. Türkler göç araştırmalarının objeleri olageldikleri gibi, edebiyatları da genelde bu bağlamda ele alınmıştır. Göçmenlerin roman, öykü ve şiirlerinden alıntılar sosyolojik araştırmalar ve çalışmalara bilimsel veri olarak girmiştir. Bu sayede edebî ürünler Türklere dair veri bankaları konumuna indirgenmiştir. Ünlü Alman etnolog Werner Schiffauer'ın Türkiye'de alan araştırması yapan bir öğrencisinin, Türk kadının eve hapsedildiğini, Aysel Özkan'ın bir romanından alıntılıdığı bir pasajla "delillendirmesi" bu konudaki yüzlerce örnekten sadece biridir.¹⁴

Sonuç olarak edebiyat dünyasındaki varlığını uyruğuna borçlu olan bir Türk yazarı tipi yaratılmıştır. Bu yazarın ulaşabileceği en yüksek merteye de dolayısıyla uyum elçisi,¹⁵ yabancıların sözcüsü, haklarının savunucusu olmaktadır. Nitekim Feridun Zaimoğlu'nu Alman Die Zeit gazetesi Almanya'lı Türklerin Malcolm X'i olarak yansıtmış¹⁶ ve yazar bundan sonra kendisine arız olan bu isimle birlikte anılgelmiştir.

Birçok eserinden tanıdığımız Feridun Zaimoğlu 1964 Bolu doğumludur. 30 yılı aşkın bir zamandan beri Almanya'da yaşamaktadır ve kendisini anne babası Türk olan Alman olarak tanıtmaktadır.¹⁷

Zaimoğlu, *Kanak Sprak* (1995) adlı eseriyle sesini duyurmuştur. Kanak Sprak göçmen kökenli farklı yaş gruplarından ve toplumun farklı sınıflarından kişilerle yapılan görüşmelerin ortaya çıkardığı edebî bir üründür. Almanların Türkler için kullandığı olumsuz bir tanımlama olan *Kanak*'i yazar eserinde bir başkaldırının adına dönüştürür. Bu başkaldırını her türlü ayrımcılığa, ırkçılığa, hor görmeye karşı tavır alışdır. Türklerin kesinlikle salt kendi kültürlerini baz alarak anlaşılmayacağına resmini çizmektedir Zaimoğlu. Eserinde popçusundan İslâmcısına kadar geniş yelpazede yer verdiği portreler ne Türkiye'deki benzerleri gibidir ne de Alman olarak tanımlanabilir. Çünkü onlar Kanaktır, kendilerine benzerler. Ama aynı zamanda Almanya'nın bir gerçeğidirler.

Zaimoğlu sanatçı kişiliği gereği *Kanak Sprak*'la bir bakış açısı sunarken bunu özellikle 'toplumun aydınlanması' için yaptığı söylenemez, ancak okur işine kendi yorumlarını katarak durumu böyle okuyabilir. Okuma tarzından ve okurun çıkardığı anlamdan ise sanatçı sorumlu değildir. Kısacası bir yazarın kendi yaşam tecrübesi, gördükleri ve duydukları hakkında yazmasından daha doğal bir şey olmaz. Ama bütün bunlar Almanya'daki göçle alakalı olduğu için göçmen edebiyatı diye etiketleniyor ve dolayısıyla değer kaybına uğruyor, edebî değerinden soyutlanarak gündeme taşınıyor.

Bunu sezmiş olan bir yazarımız *Felidae*(1989) adlı polisiye romanıyla çok satanlar listesine girmiş olan Akif Pirinççi'dir. Bu yazar adı geçen eserinin kendi göç yaşantısıyla alakalı olmadığını her fırsatta vurgulamaktadır. Konu itibarıyla göç ya da göçmenlikle ilişkilendirilmesine şiddetle karşı çıkmaktadır. Yukarıda da değindiğimiz gibi göçmen edebiyatı sınıflamasını sırf konunun değil yazarın nereden geldiği belirlediği için bu yazar da göçmen edebiyatı kategorisinde ele alınmaktadır. Aynı zamanda Pirinççi'nin iddialarının aksine Heidi Rösch¹⁸ romanın konusunu da göçle ilişkilendirmektedir. Çünkü Felidae bir göçle başlar ve bir kedinin yeni bir ortamdaki keşiflerinden bahseder. Bu kedi fanatik bir tarikatın şehir kedilerinin soyunu arındırmak amacıyla

la yaptığı cinayetleri açığa çıkarır. Tarikatın elebaşı ise insanların kedilere uyguladıkları vahşetten tek kurtulan kurbandır. Böylelikle Pirinççi tarafından fundamentalizm, ırkçılık ve ayrımcılık karşısında tepkisel gerici ve katliam konuları işlendiği söylenebilir. Dolayısıyla eser Almanya ve Almanya'daki yabancılaşmayla alakalıdır.¹⁹

Göç edebiyatının sosyolojik çerçeveden ele alınmasının beraberinde getirdiği diğer bir sorun ise sosyolojik bir çalışmanın da kolaylıkla edebî çalışma olarak göç edebiyatı içinde kendine yer edinebilmesidir. Böylelikle popüler kaygılarla oluşturulan etkinlikler de sanatsal bir değerle ele alınmaya başlar ki bu da sanat için tehlikeli bir oluşumun kendine meşruluk alanı oluşturmasına neden olur. Necla Kelek'in *Die Fremde Braut* (2005) (*Yabancı Gelin*) eseri bu tehlikenin tipik bir örneğidir.

Yazınsal edebiyatı bir politik dönüştürme aracı olarak gören Kelek, göçmen yazarlığını bunun için cazip bir alan olarak kabul etmiş ve hiç bir estetik formasyona sahip olmaksızın sözkonusu çalışmasıyla kolaylıkla kendine göçmen yazar olarak yer edinebilmiş hatta çok satanlar listesine girmiştir.

Aslında sosyolog ve göç araştırmacısı olan Necla Kelek, *Günlük Hayatta İslam* (2001) konulu doktora çalışmasındaki 'Türk kökenli müslüman kadınların Alman toplumuna kolaylıkla uyum sağladıkları' tezini çürütmeye malzeme sağlayan yarı edebî bir eser üretmiştir, *Yabancı Gelin*'le. Türk kökenli ithal gelinlerle camiler ve benzer yerlerde görüşen Kelek, eserinde Almanya'daki Türk kadınının portresini Zaimoğlu'ndan çok farklı çizmektedir. İthal gelinler üzerinden Müslüman kadının vahim durumuna göndermeler yapan Kelek, bu eserini yaşadığı Alman toplumunu uyandırmaya adanmıştır. Çünkü onlar yanlış bir hoşgörü anlayışı içerisinde dirler. Ayrımcılık yapmama adına, müslümanları fazla incitmemeye adına bunların insan haklarını, demokrasiyi, hoşgörüyü hiçe sayan davranış ve tutumlarına göz yummaktadır.²⁰ Kadınların İslam dini tarafından ezilmelerine, evliliklerin köle ticaretine dönüşmesine izin vermektedirler. Buna artık bir son verilmiştir.²¹

Nitekim özellikle sansasyon peşinde olan Almanların, Türkler hakkındaki fantazilerine bol bol

hitabeden bu kitap geniş yankı uyandırmış, devletin en yüksek makamlarınca da övülmüştür.²² Necla Kelek ayrıca yararlı bilgi aktardığı, Almanların kendi içlerinde yaşayan Türklerin temel haklarına yapılan tecavüzün farkına varmalarını sağladığı için Scholl kardeşler ödülüne layık görülmüştür.²³ Bu ödül her yıl Münih Kenti Alman Kitapçılar Borsası Bavyera Eyaleti Birliği tarafından yurttaşların özgürlüğünü ahlaksal, entelektüel ve estetik cesaret sağlamaya yönelik kitaplara verilmektedir.²⁴

Bir işlevi de sanatçıları kamuoyuna tanıtmak olan ödül göçmen yazarlar içinden sadece Necla Kelek'e verilmiş değildir elbette. Aksine hiç ödülendirilmeyen bir göçmen yazara kolay kolay rastlamak mümkün değildir. Ama ödül alan kişi bir göçmen yazar olduğunda Alman ve Türk kamuoyunda bu ödülün edebiyatla alakasından çok Almanya'da Türklerin evlerinin kundaklanması ile bağlantılı olduğu konuşulmaktadır. Ödüllerin bir nevi yabancı yurttaşlara karşı liberal sempati göstermek ya da Almanya'nın sözde çokkültürlü toplum imajına katkı sağlamak için dağıtıldığı görüşü oldukça yaygındır. Bunun bir örneği, Türkler arasında bile edebî değeri tartışılan *Das Leben ist eine Karawanserei* romanı için Ingeborg Bachmann ödülü'nü alan Emine Sevgi Özdamar (2004'de de bir başka eseri için Kleist ödülünü almıştır) ya da yine Hölderlin şiir ödülünü (1994) alan Zehra Çıraktır.

Sonuç olarak bir göçmen yazara verilen ödülün politik nitelikli olduğu ya da böyle bir algılama tarzının oluşturulduğu gerçeğinden söz edebiliriz. Edebiyat alanında verilen ödüller, şimdiye kadar altını çizdiğimiz göçmen edebiyatının edebiyat olarak kabul edilmediği gerçeğini açıkça göstermektedir.

Sonuç yerine göç edebiyatına bir ümit ışığı

İşadamı Remzi Kaplan'ın sahibi olduğu döner üretim firması, Alman Tarım Cemiyeti Gıda Test Merkezi tarafından tertiplenen 2005 yılı kalite yarışmasında, iki altın bir gümüş madalya alarak birinciliği elde etmiştir. Bu ödülün politik bir nitelik taşıma ihtimalini ortadan kaldıran gerçek ise, dönerin Almanlar tarafından kabul edilen tek göçmen sanat eseri olmasıdır. Bu sevindirici gelişme belki edebî ürünlerin de bir gün kaderinin değişeceğine ümitle bakmamızı sağlayan tek nedendir.

DİPNOTLAR:

1- Blioumi, Aglai: *Interkulturalitaet als Dynamik. Ein Beitrag zur deutsch griechischen Migrationsliteratur seit den siebziger Jahren*. Tübingen 2001, s. 3 .

2- A.g.e, s. 107.

3- Bu konuda Chiellino Carmine'nin *Am Ufer der Fremde. Literatur und Arbeitsmigration 1870-1991*, 1995 eseri yapılmış en kapsamlı ve ciddi çalışmadır.

4- Bkz.: Esselborn, Karl: *Von der Gastarbeiterliteratur zur Literatur der Interkulturalitaet. JDAF 23 (1997) s. 50.*

5- Bkz.: Esselborn, Karl: *Deutschsprachige Literatur von Autoren nichtdeutscher Muttersprache und der Adalbert-von-Chamisso-Preis. JDAF 21 (1995), S. 413.*

6- Suhr, Heidrun: *Auslaenderliteratur: Minority Literature in the Federal Republic of Germany*. *New German Critic*, 46 (1989).

7- Irmgard, Ackermann/ Weinrich, Harald: *Eine Nicht nur deutsche Literatur.Standortbestimmung der "Auslaenderliteratur"*. Münih 1986.

8- Irmgard Ackermann: *Zur Standortbestimmung der Auslaenderliteratur*. s. 55, yer aldığı eser: Rösch, Heidi. *Literatur im interkulturellen Kontext*. s. 55-69. Berlin 1989.

9- Adelson, Leslie: *Migrantenliteratur oder deutsche Literatur? Torkans Tufan: Brief an einen islamischen Bruder*. Yer aldığı eser: Lützel, Paul Michael : *Spaetmoderne und Postmoderne. Beitrage zur deutschsprachigen Gegenwartsliteratur*. Frankfurt a.M.: 1991, s. 68.

10- Suhr Heidrun, a.g.e. s. 80.

11- Bkz.:Weigel, Siegrid: *Literatur der Fremde- Literatur in der Fremde*, yer aldığı eser: Weigel, Siegrid/Briegleb, Klaus: *Gegenwartsliteratur seit 1968*, 12.cilt. Münih 1992, s. 210.

12- Bkz.:Weigel, Siegrid: *Literatur der Fremde- Literatur in der Fremde*, yer aldığı eser: Weigel, Siegrid/Briegleb, Klaus: *Gegenwartsliteratur seit 1968*, 12. cilt. Münih 1992, s. 211.

13- Bkz.: *Zaman* 31.03.2003.

14- Bkz.: Krause-Dresbach: *Besuchmuster und Besuchstruktur-Bemerkungen zur sozialen Welt einer jung verheirateten Frau*, s.248, yer aldığı eser: Schiffauer, Werner: *Familie und Alltagskultur. Facetten urbanen Lebens in der Türkei*, Frankfurt 1993, s. 238-267.

15- Yazar ve oyuncu Renan Demirkan bunun tipik bir örneğidir. Özellikle Alman medyası tarafından uyum sorunu yaşayan Türk kızlarına bir idol olarak sunulmaktadır.

16- Bkz.: *Die Zeit*, 47 (1997).

17- Bkz.: *Bildung Plus*, "Sprachkurse müssen eine Pflichtveranstaltung sein. Multikulti sagt ihm nichts-der Schriftsteller Feridun Zaimoglu, 04/2003.

18- Bkz.: Rösch, Heidi: *Migrationsliteratur im interkulturellen Diskurs*. Dresden Teknik Üniv. konuşma, 1998.

19- A.y.

20- Bkz.: *Hamburger Abendblatt* 19.01.2005.

21- *Deutschlandradio*, 06.03.2005.

22- Dönemin içişleri bakanı Otto Schilly *Spiegel* dergisinde 04/2004 bu yazarın uyuma katkısını övmüştür.

23- Bkz. [www. Buchhandel-bayern.de/ geschwister-schollpreis](http://www.Buchhandel-bayern.de/), basın açıklaması, 29.09. 2005.

24- A.y.